

VHDG

VHDG LOKAAL

■ ● ■ ● HYNDERTIJD X AMINO, ANIMA, UMAMI ● ■ ● ■

SOPHIE KRIER | ERBA - SUZANNE BERNHARDT & PHILIPP KOLMANN

TENTOONSTELLING OVER LANDSCHAP, MENS EN DIER

31 OKTOBER T/M 14 DECEMBER

DIN T/M ZON - 12.00 - 17.00

'T NAAUW 8, LEEUWARDEN

VOOR ACTIVITEITEN, WORKSHOPS EN PROEVERIJEN ZIE:

VHDG.NL

Te doen

Rondom deze tentoonstelling organiseren VHDG en de kunstenaars een verdiepend programma. Kom luisteren, proeven, bewegen en meedenken. Alle activiteiten zijn gratis, voor sommige moet je je aanmelden.

LOLA@VHDG.NL

Feestelijke opening, performance en proeverij

31 oktober | Opening Hyndertiid x Amino, Anima, Umami

9 VHDG, 't Naauw 6-8, Leeuwarden

17.00–20.00 uur

Vier de feestelijke opening van onze nieuwe tentoonstelling. Met een performance, proeverij én live muziek.

language no problem

7 november | Paardengraven in terpenland

9 VHDG, 't Naauw 6-8, Leeuwarden

16.00–18.00 uur (inloop 15.45)

Ontdek samen met Sophie Krier, Wietske Prummel, Egge Knol en Amber Veel hoe mens en dier al eeuwen met elkaar verweven zijn. Met een korte rondleiding en smaakbijdrage van ERBA.

Opgave via lola@vhdg.nl · In het Nederlands

Excursie bij een merriehouder

13 december | *De fokkerij is nooit 1 en 1 is 2*

📍 PG Otterweg 6, Tjalleberd

14.00–17.00 uur (inloop 13.30)

Ga op pad met merriehouder Coby Kruis en ontdek de wereld van de Friese paardenfokkerij. Daarna ervaar je met Sophie Krier wat paarden in ons losmaken.

Opgave via lola@vhdg.nl · In het Nederlands · beperkte plekken

Ritueel, wandeling en lunch

14 december | *REST x ERBA: Fermenterend landschap*

📍 REST, Wielderik 8, Mirns

Tijd: 11.00–15.00 uur (inclusief lunch)

Ervaar samen met Suzanne en Philipp de kracht van het landschap tijdens het collectief inmaken van fermenterende soja-blokken, een gezamenlijke lunch en graas-wandeling door het gebied.

Opgave via lola@vhdg.nl · In het Nederlands · beperkte plekken

Twee tentoonstellingen, één gedeeld landschap. Na een jaar vol ontmoetingen met mens, dier en het veranderende Fryske platteland, brengt VHDG twee kunstpresentaties van Sophie Krier en ERBA (Suzanne Bernhardt & Philipp Kolmann) samen. In onze nieuwe kunstruimte in Leeuwarden presenteren zij nieuwe kunstwerken over onze band met het Fryske Hynder, de veranderingen in het landschap en de toekomst van lokale voedselproductie.

Hyndertiid

Met *Hyndertiid* (paardentijd) onderzoekt kunstenaar Sophie Krier de wereld van het Fryske Hynder. Ze reisde door Fryslân langs stallen, keukentafels en graslanden, op zoek naar wat het paard vandaag betekent voor fokkers, liefhebbers, onderzoekers en kunstenaars. Zo ontstond een gelaagd portret van zorg, arbeid en verbeelding: over hoe mens en paard samenleven, toen en nu.

Krier ontmoette mensen die op heel verschillende manieren met paarden werken. Daarbij vloeiden

verhalen uit mythen, onderzoek en dagelijks leven samen tot een beeld van wat blijft, wat verandert, en waar Friezen van dromen in hun leven met deze zwarte wezens.

Hyndertiid is een verslag van de tijd die we met paarden doorbrengen, door de eeuwen heen tot vandaag. Het paard veranderde van wild kuddedier tot boerenknecht en showdier - en beïnvloedde ons in arbeid, economie en verbeelding. Het Fryske paard blijft een bron van inspiratie. Tot welk leven inspireert het paard? Welke tijd staat mens en dier te wachten?

Foto - Sophie Krier en Severine Amsing verweven de kleuren en bewegingen van de kudde van Stoeterij Kruis | Foto gemaakt door Afrida Adema

Tijdsporen uit mijn residentie – Hyndertiid

Herinneringen aan ontmoetingen met land, dier en mens.

Een drum van paardenhuid

Judith van Heerde (Keerpuntcoach, Eponaquest) biedt het bedrijfsleven en particulieren sessies in Ervaringsgericht Leren met Paarden aan. In Bantega liet Judith me haar Horse Drum zien: paardenhuid gespannen over een houten cirkel, waarmee ze soms trancereizen begeleidt. Dit is een innerlijke reis die je in een andere staat van bewustzijn brengt. Het maken van de drum was een intiem proces voor Judith: “Ik vind ‘t mooi dat ook na de dood, een deel van het paard nog voortgebruikt kan worden en voor heling kan zorgen.”

Judith houdt de drum tegen het licht.
Foto Sophie Krier

▲ NOV 2024

▼ JAN 2025

Collage. Foto Sophie Krier

Een fries paard moet zwart zijn

De jaarlijkse Hengstenkeuring in Leeuwarden is het belangrijkste evenement in de Friese paardenwereld. Ik sprak KFPS (Koninklijk Friesch Paardenstamboek) inspecteur Sabien Zwaga over waar je op let bij het keuren van een fries paard: “Allereerst let je op raskenmerken, zoals de zwarte kleur. Dat is in 1879 bij de oprichting van het stamboek bepaald. Ook let je op de sierlijke belijning. Je wilt een sprekend, edel hoofd. De hals moet verticaal gericht zijn, wat het Friese paard een trotse uitstraling geeft.”

Paardengraven in terpenland

Op zoek naar plaatselijke mythologie en legendes rond paarden stuitte ik op een artikel over vroegmiddeleeuwse grafrituelen, waaronder paardengraven in de tijd dat Friesen nog op terpen leefden. Ik benaderde zoöarcheologe Wietske Prummel, die onze band met dieren in vroegere tijden bestudeert. Dankzij de bodemsamenstelling van terpen zijn botten goed bewaard gebleven: de woonheuvels zijn ware tijdscapsules. Over het waarom van de paardengraven blijft het tasten in het duister: " We kunnen alleen herleiden dat het een blijk was van machtsvertoon en status."

Een teenkoot van een paard (Equidae), dat vroeger gebruikt werd als werpkoot in een behendigheidsspel, gefotografeerd in een opslag van het Groningen Institute of Archeology (GIA). Foto Sophie Krier

▲ MA 2025

▼ JUN 2025

Echographie van de eisprong van een van de merries van Stoeterij Kruis.

Foto Sophie Krier

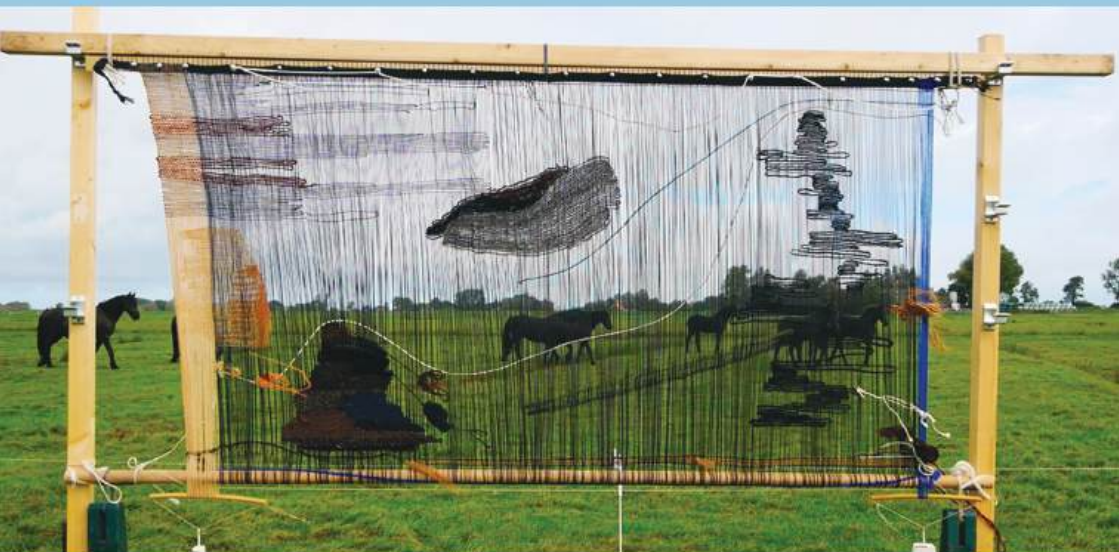
De merrielijnen, die geven door

Midden in het veulenseizoen liep ik mee met merriehouder Coby Kruis. Naast het insemineren en het begeleiden van geboortes van veulens, zijn de dagen van Coby gevuld met voeren, mesten, het intapen van veulens met standsafwijkingen, en het masseren van paarden en mensen. Coby's vader Jan begon in de jaren tachtig Stoeterij Kruis in Heeg met modelmerrie Rix (1989-2009). Rix liet meer dan driehonderd nakomelingen na, waaronder twee dekhengsten. Coby hoopt nu op nafok van Elisabeth Bernadien CK waarmee ze straks de lijn kan voortzetten.

De kudde weven

Samen met kunstenaar en wever Severine Amsing installeerde ik een weefgetouw te midden van de kudde op kavel 'Nico 2' van Stoeterij Kruis in Heeg. Dagenlang trokken wolken voorbij, brak bij vlagen de zon door, en blies de wind. Ondertussen graasde de kudde dichterbij en verder weg, sliepen de veulens languit terwijl hun moeders op wacht stonden, en was er plots tegen zessen het dagelijkse speelkwartier. Hoe vang en vertaal je de bewegingen en kleuren van een levende kudde?

SEP 2025

Filmstill uit Hyndertiid (13 min, HD), Sophie Krier, VHDG Lokaal 2025

Amino, Anima, Umami

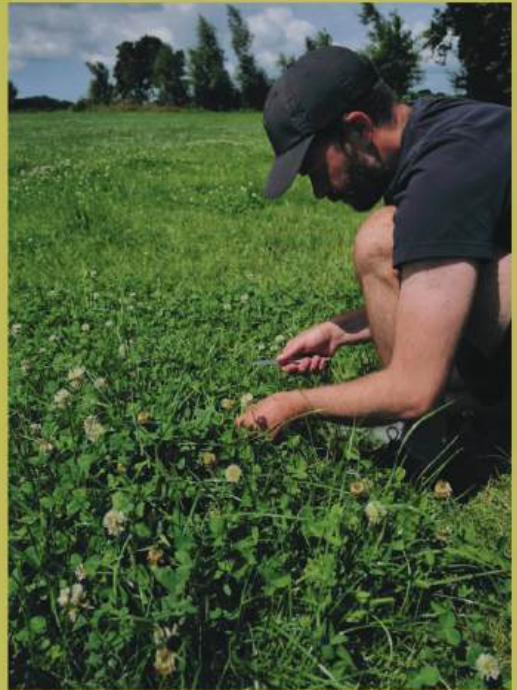
Het kunstenaarsduo ERBA (Suzanne Bernhardt & Philipp Kolmann) trok afgelopen zomer met VHDG's Reizend Atelier door Fryslân. Tussen begraasde, gemaaide en verwilderde weiden verzamelden ze verhalen van graslanden in verandering. Hun werk vertelt over de bouwstenen van voedsel, de verbondenheid tussen mens, plant en dier, en wol als drager van verhalen over het Friese landschap en nieuw leven.

Er verandert veel in wat en hoe we eten. Waar nu het Engels raai gras de weilanden kleurt, maakt in de toekomst deze groene monocultuur wellicht meer plaats voor peulvruchten, granen of juist verwildering. Daarmee verandert niet alleen de ecologie, maar ook ons culturele geheugen. **Hoe herinneren we ons het landschap van vroeger? Welke sporen laten dieren na?** En wat wordt de landbouwcultuur van de toekomst?

Amino, Anima, Umami verbeeldt een toekomst waarin grassen in alle soorten en maten groeien en waar kuddes opnieuw in het landschap terugkeren. De tentoonstelling is een plek van bewaring, groei en productie: waar traditionele kooktechnieken worden toegepast op plantaardige ingrediënten, waar een schapenvacht de drager wordt van nieuw leven en waar zorg voor land en dier centraal staat.

Het land, de dieren en hun verhalen worden opnieuw verteld - met een belichaamde kennis, waarin zintuigen worden geprikkeld en we ons laten leiden door het onderbuikgevoel.

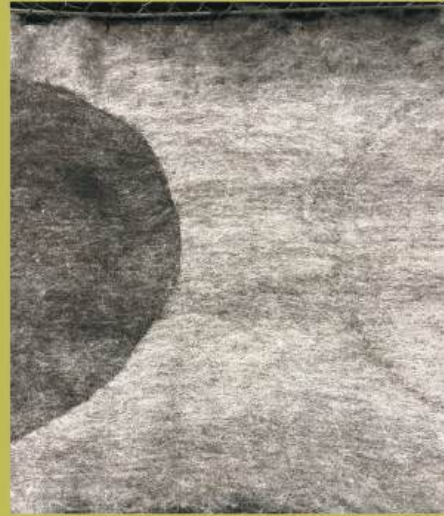
Het verzamelen van moerasspirea en klaver, tijdens het Reizend Atelier juli 2025 | Foto's gemaakt door Suzanne & Philipp

Tijdsporen uit onze residentie – Amino, Anima, Umami

Een reis door veranderende landschappen en gewoonten.

Moddergat

De maaier maait banen over het veld, elke keer slaat de maaier een baan over, precies de breedte van de machine, om zo de draaicirkel te kunnen maken aan het einde van de baan. Langgerekte spiralen worden uit het vierkante veld gemaaid, het gras blijft liggen. En een andere machine komt de volgende dag het gras draaien en beluchten, met langwerpige lange armen waaraan circles met uitstulpingen het gras inhaken, omdraaien en weer neerleggen.

▲ JUL 2025

▼ JUL 2025

Oudemirdum

We passeren weide na weide, grasland na grasland, op het eerste gezicht allemaal groen, maar met elk veld zien we de verscheidenheid groeien, de een kortgeschoren, de ander kuitlang, de een kaalgevreten met kluitjes planten eruit stekend die de dieren niet graag eten, groen, groener, groenst. Soms klaverbloemen of ander blad tussen het gras. Veel weilanden zijn omringd door een grote diversiteit aan grassen en grasachtigen, die aan de randen van hekken en sloten naar boven komen.

Kwelder Westhoeke

De lammeren werden van hun moeders gescheiden, ze gaan aan het brok om wat aan te sterken. Er stond niet veel gras meer op de dijk. De moeder schapen worden naar het volgende stuk dijk gebracht. De boer krijgt weinig betaald voor het maaien, het afgrazen van de dijk. Hij vertelt ons dat schapen altijd zijn hobby geweest zijn en nu hij met pensioen is, is zijn hobby zijn werk geworden. De boer denkt na over de toekomst van de kudde, hoe lang kan hij zijn schapen nog blijven verzorgen, zal iemand het overnemen?

JUL 2025

JUL 2025

Mirns

En in het veulenseizoen liep ik mee. De stal herbergt een oud microbioom. We hangen sojablokken aan gevlochten grastouwen op verschillende plekken in de schuur, waar sporen van dierlijk verleden een langzaam fermentatieproces activeren. Wat volgt is een umami rijke transformatie, zoals bij kaas of vlees, maar zonder dier. Fermentatie wordt hier zowel archief als alchemie: het bewaart verleden en maakt toekomst mogelijk.

waaronder twee dekhengsten. Coby

Allemawei

Wei in overvloed. Bij het maken van kaas wordt melk gestremd, waardoor deze zich splitst in wrongel en wei. De wrongel wordt kaas, de wei blijft over. Vaak wordt die wei weggespoeld, soms gevoerd aan varkens. De wei zit vol smaak, eiwitten en aminozuren, precies die bouwstenen die ons lichaam nodig heeft, maar zelf niet kan aanmaken. We vullen emmers met wei van verschillende kaasmakers en zetten die om in nieuwe smaken die ons lichaam opnieuw verbindt aan het landschap.

JUL 2025

Over VHDG Lokaal

Beide projecten maken deel uit van VHDG Lokaal, een programma waarin kunstenaars een jaar lang in Fryslân werken, wonen en onderzoeken. Ze verdiepen zich in lokale verhalen en landschappen, en vertalen die naar kunstwerken, ontmoetingen en gesprekken over de toekomst van ons samenleven met het land.

Voor meer van onze VDHG lokaal projecten, ga naar vhdg.nl/lokaal

Over VHDG

VHDG (voluit: Voorheen de Gemeente) is een kunstinitiatief in het hart van Leeuwarden, met aandacht voor experiment en talentontwikkeling in de hedendaagse kunst. Na 25 jaar van omzwervingen door de stad hebben we een nieuwe vaste plek aan het Naauw. Hier presenteren wij een prikkelend programma met tentoonstellingen, performances en workshops voor jong en oud - altijd gratis en toegankelijk voor iedereen.

Het kunstprogramma van VHDG nodigt je uit om op een andere manier naar de wereld te kijken - en dat is nodig in een complex, voortdurend veranderende samenleving. Onze kunst is actueel, zet aan tot nadenken over het heden, speculeert over de toekomst of vertelt ongehoorde verhalen uit het verleden. Zo brengen wij nieuwe stemmen en verhalen naar Fryslân, of laten we juist de wereld kennismaken met het talent van Fryske kunstenaars.

Colofon

Artistiek leider

Koen Bartijn

Zakelijk leider

Hillebrand Rijpma

Projectleider

Lola Diaz Cantoni

Educatie

Siska Alkema

PR & Communicatie

Femke Wijbenga & Maaike Schrikker

Productie

Liselot Jaspers Focks, Ids Terpstra

Fondsenwerver

Roísín Douglas

Fotografie

Afrida Adema & David Vroom

Vormgeving

Megan de Vos

Met speciale dank aan

Alle paarden voor hun tijdloze wijsheid

Coby en Jan Kruis - Stoeterij Kruis

Severine Amsing

Lies van Huet - Lies Keramiek

Wietske Prummel - Groninger Instituut voor Archeologie

Judith van Heerde - Keerpunt Coach

Eponaquest Community

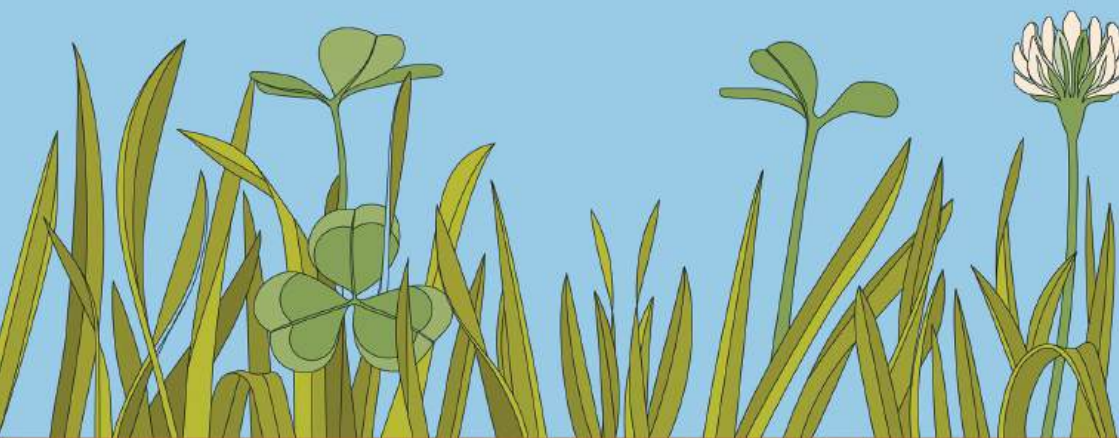
WadnWol - ambacht van wolverwerking

Morlok & Grīslis - keramiek

Julia Bocanet - grasspelden in geoxideerd brons

REST - host van de soja blokken

Kaaslust in Veenhuizen

VOOR ACTIVITEITEN, WORKSHOPS EN PROEVE RIJEN ZIE:

VHDG.NL

provinsje fryslân
provincie fryslân

ELJA
Foundation

het
cultuurfonds

VSBfonds,
iedereen doet mee